REFLEKSIJA

Integrali, stran 223, pesem »Kons«. Levo ob njej je grafična oprema J. Brumna »Shema pesmi«. Berem pesem in gledam grafično shemo pesmi, berem shemo in gledam pesem, oboje je možno. Od branja pesmi preidem na branje sheme. Pot vodi od pesmi k shemi. Zakaj shema ravno ob tej pesmi, ali bi bila lahko tudi kje drugje? Iščem zvezo, knjiga je enotna, od prve do zadnje strani je misel, ki teče svoj tok in se polni. Zvezo najdem v študiji »Srečko Kosovel in konstruktivizem«, v začetku knjige. Moje zaporedje pa je pesem — shema pesmi — študija. Torej je zaporedje v knjigi napačno. Nikakor! Ne študija ne shema pesmi nista pesem, nista več od pesmi, ne moreta obstajati brez pesmi — njun izvor in njuna dopolnitev je v pesmi. Pesmi ne moreta nadomestiti, pesem lahko JE brez študije in brez grafične opreme, ta dva elementa le omogočata polnejše dojemanje pesmi. Pot je krožna, začetek je v koncu, konec v začetku. Možne so torej vse neposredne zveze: pesem — študija, shema — pesem, študija — shema. Vsak od elementov se dopolnjuje z ostalima dvema — to je celovitost knjige.

Oglejmo si to enovitost s stališča grafične upodobitve. »Shema pesmi« stoji v prostoru, ki je rdečerjave barve. (Jezna jesen prihaja.) Prostor je omejen, polnost barve se prekinja na robovih strani. V te mprostoru so bele vrzeli. Vrzeli so zlogi pesmi. Slede si kot zlogi v vrsticah in kiticah pesmi. Belina so zlogi, iztrgani iz prostora. Beline ostajajo za spoznanji, iztrganimi iz prostora, v katerem živim, iz mojega (našega) sveta, najbližjega, najbolj prisotnega moji (naši) zavesti. Iztrgati nekaj iz sveta pomeni vzeti nekaj iz njega, ustvariti praznino. Dejanje je tvorno, iztrgano je evidentirano v obliki pesmi, tisto, kar sem iztrgal, se je meni kazalo kot pomanjkljivo, nezadostno, nezadovoljivo v svetu, ki ga hočem živeti. Ta misel, porojena ob branju pesmi in sheme pesmi, ima oporo v študiji.

Tu ugotavlja prof. Anton Ocvirk naslednje: »Njegove močno čustvene impresionistične pesmi, polne vtisov vidne realnosti, kakršne je dotlej pisal, so lahko nastajale samo toliko časa, dokler je verjel v enovitost zunanjega sveta in njegovo vsestransko kavzalno povezanost. Ko pa je spoznal odseve druge resničnosti, se je vse temeljito sprevrglo« (Citirano, A. Ocvirk: Srečko Kosovel in konstruktivizem, Integrali, str. 107) in še nadalje ugotavlja avtor, da se v Kosovelovi poeziji »pojavijo sedaj odsevi večnosti, nenadni prebliski spoznanj . . .«

O sami pesmi, ki je predmet pričujočega zapisa, pa ugotavlja prof. Ocvirk naslednje: »Ozračje okoli njega trepeče od čudnih dotikov nevidnih sil, ki jim ne veš ne vsebine ne pomena. Jesen na Krasu, ki jo je dotlej tako zelo ljubil, je na mah zgubila svoj prvotni čustveni navdih in se mu tako zelo odtujila, da se mu zazdi, kot da bi bila »jezna«, a zvezde na nebu nekam za čuda »sciniične«.

Rojstvo lirike je torej v nečem manjkajočem, to neradostno je predloženo v obliki pesmi. Pesem opozarja na praznino, razkriva tisto premalo v svetu. Brati pesem je biti opozorjen na praznino. Možnosti našega reagiranja na to opozorilo so tri: prizadevamo si vrzel zapolniti, jo premostiti; pristajamo na vrzel in jo nosimo v svoji zavesti; negiramo vrzel in hodimo svojo trmasto pot toliko časa, dokler ne zdrknemo v luknjo — zdrknemo s površja sveta.

Izid integralov je resničen dogodek. Integrali so enkratna celota znanstvene besede ter grafične in pesniške govorice. Integrali so pot do novega, polnejšega razumevanja poezije.

Jernej Novak

LET'S SPEND THE NIGHT TOGETHER II.

Misel JAZa je miselna misel (identičnost).

Svet je svet-loba JAZa: JAZ sveti, bivajoče je osvetljeno. JAZ biva, bivajoče je bivano. JAZ bivam, zato sem absoluten izvor: tu-bit[1]. JAZ je iz-vor v-loge: JAZ v-laga (da-je) bivajoče[2]. JAZ pred-laga bivajoče v odprto níča (»poljubnost« v-loge[3]).

Misel igre je igra misli (razbranost).

JAZ kot izvor v-loge se razberem(m) v IGRI[4]. Razbor za-vedno igra v-logo: razbor je zbor[5]. Igra razbora dogaja Ne-Red EROSA[6]. Lepota je ritem Erosa[7]: NEIZREKLJIVO.

[1] (Teo)-logija v-loge zastane znotraj novoveškega subjektivizma: svet-loba raz-svet-ljave (bit) ostane »pogoj možnosti predmetov izkustva« (odnos Kant-Heidegger). Iz temeljnega v-pogleda se subjekt (pod-met) »reducira« na nič (se drži ven v nič) in kot tu-bit odpira prostor, da je bivajoče po tej odprtosti bivano. Iz te absolutne identičnosti se bit sama »reducira« na Vse-Eno in kot razpor zato po-Vsem izmakne. Brez premisleka razpora kot razpora ostanejo vprašanja po prisotnosti prisotnega, svetovnosti sveta, bivajočnosti bivajočega to, kar po svojem izvoru so, tj. vprašanja metafizike, ki se gibljejo znotraj ontološko-ontične diference. Tudi »izvora« dvojnosti umetnosti - snovanja - pesništva (prehajajoče z-branosti, ki se ob svoji dovršitvi prehaja v nič) in filozofije ni moč skusiti brez »tematizacije« diference kot diference.

[2] Bistveni način v-laganja je govor (logos) kot do-puščanja skupnega pred-ležečega. Zato je pesniško snovanje (snovanje = pesništvo) »izvorno dogajanje razkritosti« metafizike kot metafizike.

[3] »Poljubnost« odstre, da je Vse-Eno (»najpolnejša« teo-logija): dovršitev metafizike skozi identičnost-zaprtost. Na »sociološki« ravni to ne pomeni ne-reda, marveč »funkcionalizem« predmeta-funkcije brez atributov. Nastopi tehno-kračija, vladavina tehnike, kot poslednja logo-kracija (logein in kratein), vladavina logosa. Živimo v heglovskem svetu Sprave. Ker Heglov Begriff »ni zmogel« zapopasti dejanskosti (»laž principa«), je Marx, mislec tehnike, heglovsko preobrnil Hegla (tj. heglovsko Delo) in v luči tega preobrata zapopadel svet iz »realnega« bistva Dela (— Moči, sprava naturalizma-humanizma).

[4] Ne-s-končnost igre (»onstran življenja in smrti«) se dogaja prav v končnosti razbiranja razprtega; torej ne gre za nikakršno »absolutno transcendenco« niti za »Tu biti same«.

[5] Na »psihološki ravni« za-časno ustreza temu »skupinska podzavest«.

[6] Tu mišljeni Eros dogaja »erotizacijo sveta«, ni pa povratek »prvotne narcisoidnosti« (Marcuse). Marcuse misli voljo do volje, svet Erosa mu pomeni svet Dela-Moči (»družba kot umetniško **delo«**). Pri tem pa je dobro vedeti, da »leži« igra **bliže (ker dalje)** volji do volje, kot to ponavadi mislimo iz pričakovanja Preobrata. Izkaže se vprašljivost Heideggrove interpretacije Nietzschega in potreba »novega branja« Nietzschejevih del.

[7] Ali, kar je isto: lepota je čisti red (red ne-reda).

S. Z.

PROBLEMI 58

Literarni del zadnje številke Problemov prinaša na prvih straneh daljši prozni tekst Šmiljana Rozmana »Krt« — odlomek iz romana Pokopališče, katerega izid je napovedan pri založbi Obzorja. Zgodba v Problemih objavljenega teksta se delno dogaja na pokopališču, delno pa v gostilni na pogrebščini. Krt, ki se spomladi pojavijo v neobičajnem številu, dobivajo v očeh Rozmanovih oseb pomen nečesa usodnega, vendar ne v tistem smislu, kot na primer pri Grmu Sepavcu, ki ga skozi ves roman zaznamuje ena tema sama, temveč bolj motnja, ki spravi s tira običajni dnevni red. Krtom, spomladi skoer običajnemu pojavu, prisojamo pomen samo zaradi njihove presenetljive številčnosti, ki usmerja njihovo pozornost in dnevne navade drugam, z običajnega tira. Rozmanovo okolje, kot nam ga naslika s Pleteršniki, se reproducira skozi reproduktivnje ustanovljenega reda. Krt kot malekost prav nato postane »nekaj usodnega, ker je kot malenkost »sposoben« zmotiti ta red. »Krtis so tako globoka ironizacija sloja Pleteršnikov. Momenti, kakršen je rotitev slikarja, naj jim naslika družinsko **grobnico**, so že kar karikaturni zarisi bivanjska pervertitnosti sloja Pleteršnikov. Pervertiranost, ki je mistično reproduciranje »Familijes« po mrtvih, se omogoča z avtorjevo predpostavko o »sle« — bivanju mrtvih na način naša spominjanja in obnavljanja. To motivira ritual obstajanja Pleteršnikov, v katerega zanesejo zmedo krti.

Krajši prozni prispevek »Razviteženjes (raz-vitez-enje) ob javlja Marko Švabić. Proces, ki mu po nekem polastnem mehanizmu stopnjavanja podleže človek, krive že zato, ker se ima za krivega, je že Kafkov. Švabićev tekst je preveč ekspliciten, preveč »kažiprstovskis, skonstruiran, da bi lahko bil literatura.

Pavel Ložan objavlja 2. dejanje svojega poetičnega recitala Karavana. Formalna struktura (dejanja, prizori, dialogizacija) naj bi spostavljala Karavano kot poetično dramo. Kljub temu pa, da Karavana nacé ni fizni predstavlja v svetu in času načelo gibanja, v nasprotju s statičnostjo — vrhovi, se vendarle zgolj vključuje v izmenčini monolog recitala, ki je raskrivanje in razpoznavanje osnovnih resnic bivanja. Na ta način mu funkcijo zbora v klasičnih grških dramah. Recital razpoznava človeško akcijo kot zdrževanje videza. — »Mrtvo (brezno človeškega videza) daljno v svojem koncu.«

Franci Koncilija priobčuje tri pesmi: Cogito, ergo sum? (meditacija o racionalnosti spomanja) v Katakombah in Rakov kože. Kajetan Kovič na desetih straneh objavlja prevode elegij iz zbirke R. M. Rilkeja, ki bo izšla pri Mladinski knjigi.

Nedvomno najtehtnejši prispevek in nkrati tekst, s katerim je revija Problemi po dolgem času spet opravičila svoj naziv, je razprava Staneta Saksida »Družbena stratifikacija v Jugoslaviji«. Na prvih straneh se avtor navezuje na svoj članek V 49. Številki Problemov, iz katerega prevzema model za analizo stratifikacije na osnovni štirih temeljnih dimenzij: distribucije moči, dohodka, poraba in socialnega statusa, pri čemer upošteva v posebnih primeni. tudi možnost in pomen drugih dimenzij. Razprava se usmeri v raziskovanje, ali je predlagani model za proučevanje stratifikacije uporaben za jugoslovansko družbo, glede na cilje, ki jih ta družbni zaseleduje. — »V terminih našega modela bi cilje lahko izrazili kot postopno odpravljanje dimenzije oblasti kot stratifikacijske dimenzije v družbeni strukturi in resratifikacijo družbe v dimenziji dohodka tako, da bi gornjo strato sestavljali posamezniki, ki dajejo najvišji prispevek v Vprašanja, ki si jih razprava zastavi, so: Katera strata obstajajo danes v jugoslovanski družbi; ali so kvirana po dimenzijah lastninske družbe katere institucije, skupina zadržujejo stratifikacijo v smeri kriterijev nove družbe, kakšni so procesi zadrževanja stratifikacije in formiranja strat po kriterijih brezlastninske družbe, koliko je zadrževanje strat upravičeno?

Avtor se najprej loteva raziskave institucionalne osnove stratifikacije. Ugotavlja, da so to institucije, ki so prišle iz lastninske družbe v porevolucijsko. Napomembnejša je hierarhična organizacija proizvodnje in družbenih služb, ki ingojajo v vertikalno stratifikacijo delovnih mest. Druga osnova je obstoj države, in tretja od najpomembnejih — obstoj družine. Za slednjo avtor ugotavlja, da je v družbenem teoretiziranju pozabljena.

V poglavju o stratifikaciji po dimenzijah oblasti avtor seže nazaj v povojno obdobje naše družbe, kjer se je začel proces, ki ga avtor analizira kompletno in razvidno — v obsegu, v kakršnem se doslej temeljita analiza še ni pojavila. Avtor se loteva predvsem vodstvene strukture in njenih funkcij, katerih temeljna je samoreprodukcija. V nadaljnjem prikaže logiko ter način zdrževanja birokracije skozi sporedni razvoj paradoksalnih odnosov znotraj ekonomske strukture in ostalih členov družbene strukture. Naslednje zanimivo poglavje je »Stratifikacija po dohodku in premoženju«, pri čemer avtor očrta srednji sloj. V zvezi s »Potrošno in statusno stratifikacijo« se razprava loteva statusnih simbolov nasploh in v družbi z birokratsko strukturo. To poglavje skoraj v celoti zajame področje vprašanj, ki so že »eta in leta vrsteplode mnke neizrečenega«. Avtor se sproti spretno zavaruje pred očitki, enačimini za birokracijo. Razprava pa ne bi bila tako pomembna, če bi ostala zgolj pri kritični analizi družbe. Dragocena je po tem, ker nam v tem času prinaša izdelano predstavo »oitrona« koncept, po katerem družba ostane še vedno mobilna niti zatrta niti anarhična v skupnih konsekvencah. Koncept pristaja na vse danosti in jih smotrno osmisli: »Osnovna smer prvega procesa, dohodkovna, potrosna in statusna diferenciacija družbe, nam ob sprejetem modelu ekonomske rasti napotavlja nadaljnjo možnost razvoja industrije in ekonomike v celoti. Osnovna smer drugega procesa — samoupravljanje, boj za enakopravnost — je glede na cilje, zaradi kakršnih je ta družba zrasla, osnovna smer političnega delovanja in politične strukture. Temelji racionalne odločitve za usmerjanje nadaljnje akcije (je) celovit proces, v katerem sestavljata nasprotujoča si procesa enoto . . .« S tem pa so podani tudi sloji, ki so nosilci obeh smeri procesa. — »Kdor ima manjše možnosti za pridobivanje dohodka, kdor ima negotovo prihodnost in kdor noče, da bi mu vladali birokrati, je zavzet za razvijanje samoupravljanja, integracijo družbe, za enakopravnost . . . In to so sloji z nižjimi dohodki, velik del mladine, del ljudi v organih samoupravljanja.«

Marko Kerševan priobčuje »Nekaj spornih vprašanj marksistične teorije religije«. Zavzema se za to, da v ihodišču razlikujemo »boga religije in »boga filozofije«, kar je nujno za proučevanje družbenih virov in funkcij religiozmosti. »Treba je proučevati, v kaj ljudje dejansko verujejo.« — »Neloginо je pojmovanje, da je religija v svojem bistvu produkt dominirajočega razreda oziroma zgolj sredstvo za držanje v pokorščini . . .«, kar izvira iz napačne interpretacije Marxove misli o religiji kot »opju ljudstva«. Zanimiv je Kerševanov zaključek: »Kolikor bolj človek uspeva neposredno uveljaviti svoje človeško bistvo, toliko bolj izginja. Toda bog lahko izginja tudi, če izginja težnja po človekovi »popolnosti«, po »uresničevanju človeškega bistva«, če se človek zadovolji s obstoječim in sprejme svoje obstoječe meje za dokončne. Bolje je brez posrednika, toda bolje je s posrednikom kot nič(!).«

»O religiji med nami« nam piše Jure Juras v prevodu J. G.

Večjo pozornost v tej številki zasluži polemika Jožeta Štera z obsežno Urbančičevo študijo »Morala je nemoralna«. Šterova reakcija je v marsičem karakteristična za našo filozofijo, de le mistrimo kot naspotje v kontekstu Urbančičeve misli. V recenziji ni prostora za to, da bi se spuščal v dialog z avtorjem, zato naj ugotovim le nekaj dejstev:

Da avtor polemike ne izpolnuje pogojev, ki jih stavlja Urbančičeva filozofija misli, zato ne more stopiti na njen nivo, kjer bi se resni dialog šele lahko začel. Kajti Urbančič pravi (citira ga Ster sam): »Da bi torej dojeli bistvenost morale in nemorale, ki se v tem stavku kažeta kot dvoje, nam ne pomaga ne logika niti dialektika. Dosmeje tega je eksistencno.« (Narekovaji — J. N.) — Vse to je seveda treba razumevati cum grano salis! »Zato želim še enkrat opozoriti,« piše Urbančič, »da pomeni tak logičen sklep ki bi enačenje polov razumeval kot amoralno sodbo ali nihilizem — J. N.), ki bi ga lahko imenovali tudi predsodek, nepremostljivo oviro za svoboden pogled na to temo . . .« Prav Šterju pa se to dopaja: »Če je morala nemorala, potem je tudi nemorala morala . . .« Skrajna vulgarizacija ali pa popolno nerazumevanje pa je: »Če je krasti ne krasti isto, potem res ne morem biti obsojen, ker sem upradel avto.« Nujen sklep tega je: »Katera kol družba, ki bi se odpovedala morali in pravu, bi se gotovo sama obsodila na smrt.« Nedvomno. To bi mu z vsem srcem pritrdili tudi Urbančič. V vseh Šterovih do kraja »logičnih« izpeljankah je v osnovi amoralno sklepanje, ki je pojmovalo tudi »Morala je nemoralna« enako »moralno je nemoralno«, in tedaj seveda tudi obratno. Sit venia verbum!

I. Juvančič nadaljuje svojo primerjalno zgodovinsko študijo iz prejšnje številke.

Milan Pintar skuša v razpravi »Korčulski poletni šoli na robu« opredeliti stista filozofska tla, na katerih se je gibala velika večina filozofskih diskusij avgustovskega seminarja na Korčuli.

Jaro Novak

CB KOSOVELOVI KONSTRUKTIVISTIČNI POEZIJI

(ZAPIS VTISOV)

Pesmi, ki jih je pred kratkim v knjigi izdala Cankarjeva založba in ki jo je uredil in ji napisal spremno študijo Anton Ocvirk, deluje na nas dražljivo, vznemirljivo, saj so nastajale pred več kot štiridesetimi leti, in odkrivajo naši literaturi nove pesniške dimenzije, ki bistveno dopolnjujejo in razjasnjujejo tisti Kosovelov opus, ki smo ga lahko doslej spoznali. Pa še iz drugačnega, pomembnejšega vzroka nas ta Kosovelova pesniška ustvarjalnost izziva: predstavlja se nam tudi po motiviki ter po izrazu — obliki tako blizu današnji situaciji v slovenski poeziji, da se temu lahko le čudimo. Strasten ustvarjalen proces, krčevito iskanje nove poetike in novo vrednotenje vloge, ki naj jo umetnost ima v človekovem individualnem in družbenem življenju (kar vse udarja iz teh verzov) — to nas zato danes toliko bolj lahko pretrese in prepriča.

Ne zdi se mi posebno pomembno razmišljati, kdaj je prišla Kosovelu pobuda za tako »ekstremno« liriko in od kod, saj vse kaže, da je pesnik ustvarjal svoje konse sicer ob temeljitem poznavanju tedanjih literarnih tokov, a da je sledil predvsem samemu sebi in zakonitosti lastnega umetniškega razvoja, in to dokaj suverено ter avtonomno. Zato je važnejše, da bežno pogledamo, kaj je Kosovelov konstruktivizem in kakšne umetniške rezultate dosega.

Vse kaže, da je hotel pesnik v svojih konsih doseči sintezo dveh polov, med katerima niha njegova zgodnejša lirika: to sa intimistično alienativni in družbeno angažirani pol. Melanholija njegovih krajših pesmi in »ničiščeš« smrti se tako začenjata prepletati in dopolnjevati z upornim aktivizmom iz drugih njegovih pesmi. Na način je ustvarjalno reševal ne le svojemo, ampak tudi dilemo, ki se je akutizirala v vsej evropski poeziji dvajsetega ne samo dvajsetih let . saj je v polarnosti zaobsežena temeljna dvojnost ne — individuuma in družbenega bita.

V skladu s takim pojmovanjem človeka in poezije — pri Kosovelu še vedno v funkciji Človeka tiko začetnico — išče pesnik tudi primerjaz, ki naj bi na bralca čim neposredneje ukoval: najde ga v kombinaciji signalov, ki kar najbolj sočasno delujejo na raznegove perceptivne možnosti — na njegovo in razumske dojemanje, na njegov ni in podzavestni register. Taka komunikacija sredstva najde Kosovel v polnosti človeškega bivanjskega prostora: tako v fiziki kot prabljajoči umetnosti, tako v medicini in politiki, tako v tehniki kot v filozofskih govini ali glasbi (sém bi tudi uvrstil prav neobremenjene glasovne skupine). Vsakoliko raznorodne pa prvine pa naj zdrasociativna poustvarjalnost bralca — ki je to verjetno predstavljal pesnik.

Take Kosovelove teze ustvarjanju nove lirike lahko izluščimo iz njegovega vtisa, ki nam ga dajo njegovi verzi: pa je ta stvariteljska tendenca pri vsnih pesmih bolj ali manj vidna, saj se pesmi zaprisegel nobeni pesniški formuli, verzi so nastajali iz globoke človeške prizadetosti in intimne potrebe. Zato lahko tudi preživijo tako polno in umetniško prepri

Marko Kravos

Opombe k filozofiji dialektike

Ob knjigi dr. V. Rusa: Človekova misli in sveta, DZS, Ljubljana, 1967)

I. Uvodna opomba

Ker menim, da zaradi formalnega obsega članka kakor tudi zaradi še ne dovolj in še nedomišljenega lastnega filozofskega stališča ni kritična opredelitev ali argumentirana recenzija tega filozofskega dela ni mogoča, omejujem svoje mnenje v obliki opombe k filozofiji dialektike, ki pa sekor ne zajemaja vsebinske celovitosti knjige (kako interpretiramo moje lasne opredelitve; so torej le izraz kritičnega opazovanja na podlagi posameznih (neznanih) stališč.

II. Prikaz

Rusova knjiga obsega tele:

1. **Pot spoznavanja** in metodologija kozmologije)
2. **O najsplošnejši sistem sveta** (Izsek sistema najsplošnejših
3. **O posebni dialektika**
4. **Človekovo bistvo** in **prava polarnost in razvojnost**

Osrednja delovna tema filozofije, kot jo kaže njen razvoj in jo povzenoten zgodovinsko miselni tok, je **problem prepričanju vprašanje o najsplošnejih konitostih človeka, sveta in njunega odn**

Metafizika kot ne-dialnastopa v tem odnosu samo kot del. specifični moment človekove zgodovinske ike, dialektike med njegovo višjo in nnjo, ni pa prevladujoča in najsplošnejonitost sveta — niti zakonitost, ki bi sdaj dialektike.

Ko človek te metafizstranskosti premaga, tako da njihove sestavine očisti absolutizacij in jih vkoljl vsestransko **prakso**, postane bivšestranskosti in njihova nižja dialektičnost sešel višje človeške dialektike.

Najvišje, osrednje vprovem bistvu, je **človekova ustvarjalnost**sa.

Najizrazitejša dialekti v Marxovi in Engelsovi filozofiji) je dnanje, da človek v **praksi bistveno spre**ebe in svet, da je v praksi in v odnosom izrazito **polarno bitje.**

S podrobno analizo tične strukture prakse je postala dosi zveza med najsplošnejšo dialektiko sveebno dialektiko človeka ter značilnostmi izmed njih

Dve najsplošnejši ontekategoriji filozofije dialektike sta polarnotnost in boj nasprotij) in **kvalitetne** mbe (revolucija v najširšem pomenu).

Zavest o vseobči veljanpolarnosti je po Rusovem mnenju napnejša stopnica preraščanja vsake metafizav v naši dobi.

Kategorija polarnosti a najkrajšo pot tako do dialektične prebi sinteze dosedanjih najsplošnejših pojmov sveta kot tudi do dialektičnih pojmov o em.

Dialektično-neeklektična je možna samo v smeri intenzivnovih sprememb.

Lastna miselna vsebina orije polarnosti je taka, da pomeni najdo dialektično odprtost.

Podrobna analiza posa kozmoloških, gnoseološko-logičnih in oloških problemov, obravnavanih v tej ta je avtorja utrdila v prepričanju o plod znanstveno-dialektične **kategorije polarnosti, ne samo kot** sredstva za dojemanje najsplošnejše strukture sveta, ampak tudi za reševanje temljnih vprašanj sodobnega človeštva.

Knjiga ne izčrpava pomembnejše problematike sodobne filozofske dialektike — tako se posebne dialektike nekaterih filozofskih disciplin: etike, estetike in zgodovine filozofije sploh ne dotakne, omejuje se na osrednji predmet filozofije: **človek - svet**, raziskuje sklop vprašanj dialektike v območju kompleksa **človek — mišljenje — svet.**

V tej raziskavi in podrobni analizi enostranske in absolutizirane antropološke, logične in kozmološke projekcije najtesneje povezuje s **problematiko istovetnosti in različnosti**, ter z drugimi dialektičnimi polarnimi kategorijami in podkategorijami, pod katero kritiko padejo vse metafizične in druge absolutizacije v zgodovini filozofije, vključno Sartrove in Heideggrove, o katerih pa podrobneje na tem mestu ni mogoče spregovoriti.

III. Opombe

[op. pisca:
Kljub opombam, ki bodo sledile, nikakor ne zmanjšujem vrednosti Ruscvega dela kot prispevka k sodobni filozofiji dialektike in k samemu razvoju marksizma pri nas in drugod v svetu.]

Opomba 1.

Avtor Dialektike človeka, misli in sveta ugotavlja, da sveta ni mogoče zreducirati na eno samo najsplošnejšo občost, tudi, če ta zajema stvaren, resničen aspekt vseh znanih posameznih pojavov

Ali ni princip polarnosti taka najsplošnejša občost, na katero je sreduciran svet ter obenem z njim tudi človek in njegovo mišljenje?

Ta princip ne bi bil absolutizem, če bi se tudi sam ravnal po principnosti, ki jo je ustvaril in ji dal pomen obče veljavnosti — z drugimi besedami, če bi sebi zoperstavil nasproten princip: ne-polarnost.

Tega se avtor tudi zaveda, saj trdi, da vsebina kategorije — principa polarnosti — zahteva od sebe postavljene definicije sebe sebi oziroma polarnosti nasproten pol: nepolarnost

Toda za neposredno nasprotje polarnosti, za nepolarnost so določeni tisti bistveni odnosi, razlike in istovetnosti, ki določajo eden drugega samo neposredno.

A ti odnosi so vendar del same polarnosti, če že hočete: atomarni, mikro delci polarnosti, (procesa polarnosti) in kot takni, torej ne morejo pripadati in ne pripadajo področju nepolarnosti.

Princip polarnosti je zatorej najbolj splošna občost, ki vsebuje splošne občosti, sestavljene iz manj splošnih občosti, v katerih »atomih« se nahajajo posebne realnosti.

Tako je princip polarnosti višje ovrednoten, lahko bi rekli: najsplošnejša občost »na vsjem nivoju« kajti princip polarnosti, (a tudi vsaka občost) med drugimi zadržuje v sebi tudi enotnost nasprotij občega in posameznega.

Ker se tako sam princip ne drži svoje principnosti (enotnost in boj nasprotij), ker sam princip sebi nasproti ne stavlja principa nepolarnosti, in ker s tem svet reducira na eno samo najsplošnejšo občost: polarnost, filozofija dialektike s tega stališča ravno tako kot kakršnakoli metafizična filozofija absolutizira (stavlja nad vse druge) en sam princip in zatorej tudi ona sama spade pod kritiko, ki jo je prav ona postavila in najpodrobneje opredelila.

Podopomba a.

Zato ima Kostas Axelos v svojem delu »Uvod v bodoče mišljenje« prav, ko trdi, da je zahodnoevropska filozofija — pa naj bo to filozofija Heiteggra ali Marxa — vedno metafizična, ker v obstoječem in v vsem išče eno, v bivanju večno itd.

[Podopomba a.

Axelosovo preraščanje metafizičnega v sferi novega ostaja na ravni metafizike, ker postavlja igro planetarnega sveta sa nastajajočo (postajajočo) bit celote, ki sicer ni vsezdruživjuče eno, ampak obratno: raznovrstno

Vprašanje je le, če ta bit koga igra in kot raznovrstno za svoje razumevanje, za razumevanje svoje »dejanskosti« ne potrebuje »nekakšne umirjive, poenotenja vrveča, ki je tok tega raznovrstnega.]

Opomba 2.

Ravno tako, kot je princip polarnosti postavljen za (edini) vrhovni princip sveta, človeka in njegovega mišljenja, je univerzializirano tudi jedro človeka.

Po prepričanju avtorja je jedro človekovega celovitega bistva: ustvarjalnost — praksa, ki je v znanem svetu tako izredna najsplošnejša posebnost, ki se ne reducira na nobeno drugo, še tako splošno posebnost sveta.

Čeprav avtor trdi, da je metafizična absolutizacija prakse škodljiva človekovi ustvarjalnosti, bistvu in bitju, jo vendarle na določen način absolutizira, saj jo dvigne nad ostala človekova bistva in ji po principu polarnosti, kot bi bilo potrebno, ne zoperstavlja ne-prakse.

[op. pisca:
Polarnosti kot take in njene razširjenosti na najrazličnejših področjih človekovega tu-bivanja in sveta, kakor tudi vrednosti prakse (. . .) ne zanikam — trdim le, da sam princip in način njegove postavitve ni popolna prekinitev s filozofijo absolutizacije, kakor tudi ni vsesplošno in vseobče preseganje metafizike oziroma metafizične filozofije.]

Opomba 3.

Dr. Rus v svoji študiji govori o osrednjem vprašanju filozofije, ki je odnos človek — svet, območje vprašanj človek — mišljenje — svet, človek in svet

Avtor pri tem pozabija, da je nujen predpogoj vsega do-gajajočega in do-gajanega v svetu, človeku in mišljenju, nujen predpogoj, ki je določitev in držalo biti, določitev, ki omogoča pred sodbami, logičnimi mišlmi in definicijami, da človeška bit poseduje predmeto-tvorno moč, . . . pozabija (ali pa vsaj to iz teksta ni eksplicitno razvidno), da vsaka misel in izreka apriori predpostavlja relacijo človek - v - svetu.

Da sem človek in to, da sem v svetu, mi je apriori dano, vsaka moja artikulacija predpostavlja relacijo človek - v - svetu, vsaka moja izreka je izreka o svetu in obenem o meni.

Odnos človek — svet pomeni da modifikacijo dejstva človek - v - svetu

Najsplošnejše občosti — kategorije v filozofiji dialektike predstavljajo le predikat kategorije bita, ki je implicirana v relaciji človek - v - svetu (jé), ki vse te občosti in kategorije šele sploh omogoča.

Ta predpogoj, dejstvo te relacije apriori velja tako za metafizične mislece, kakor tudi za tiste, ki trdijo, da so metafiziko destruiral.

Brez tega predpogoja, brez te relacije moja izreka ni intencionirana — nima vsebine in ni izreka.

Svet človeka, znotraj katerega je bitje, imenovano človek, kaže bit človeka: svet je odprtost biti in pripada bistvu človeka: tu-biti (M. Heidegger)

Podopomba a.

Tudi predpogoj vsake prakse je bit, ki je implicirana v »odnosu človek - v - svetu, človek - v - svetu je, biti - v - svetu.

Opomba 4.

K kritiki biti: bit ni prazna, nevsebinska — kajti ona oziroma njena implikacija v relaciji človek - v - svetu (jé) pomeni nujen predpogoj vsake izreke.

Brez tega predpogoja izreka ni vsebinska, ni intencionirana in ni izreka.

Bit kot tako v tem smislu lahko na določen način višje ovrednotimo (če že hočete: absolutiziramo), ker predstavlja najsplošnejšo občost vsega bivajočega (človeka in sveta, človeka v svetu): bivajoče kot bivajoče določa, jé obseg pogojev bivajočega kot takega, naredi bivajoče za tako-določeno bivojoče, je eno, ki vse bivajoče združuje, — medtem ko je princip polarnosti »višja« občost, ki je znotraj najsplošnejše občosti biti, katera je predpogoj vsakršne občosti v modifikaciji »odnosa« človek - v - svetu.

Torej: kadar govorimo o kakršnemkoli najsplošnejšem občem polarnem odnosu človeka in sveta, moramo istočasno na nek način apriori predpostaviti najsplošnejšo občost, ki je bit (biti - v - svetu, človek - v - svetu jé), najsplošnejšo občost biti.

Opomba 5.

Razlikovanje bita (Sein) in tu-biti (Dasein): dr. Rus trdi na strani 135, da Heidegger popolnoma enači človeka — tu-bit in občo bit — Sein.

Toda Heideggrova filozofija te indentitete ne navaja.

Heidegger iče bit sicer res v poti »saj k človeški biti »Rückgang auf das menschliche Sein, vendar to še ne pomeni enačenja biti s tubitjo

Da bi distinkcijo med njima določnje in razvidneje opredelil, navajam nekaj načinih stavkov Heideggrovega filozofema v zvezi s to problematiko: Svet je odprtost biti in pripada bistvu človeka — tu-biti. To bivajoče, ki smo vedno že mi sami, je tubit, ki je tako bivajoče, ki je na način tubiti. To bivajoče je tu-bit. Tubit ne razume le svoje biti, ampak tudi bit vsega drugega bivajočega. Odnos bit — bistvo človeka se razodeva kot tu-bit, tu (od) biti je svet kot osnova eksistencialna struktura tubiti.

Opomba 6.

Ne-bit posameznega ob prehodu v drugo posamezno (mogoča?): Če se pri kvalitetnem spreminjanju ničesar ne uniči, če vse prehaja v drugo tvar ali proces, konec (: konec v smislu spremembe) nečesa posameznega, ki je nujen za nastanek drugega posameznega ali pojava, še ni ne-bit — nič tega posameznega, saj avtor sam trdi, da drugi pojav ali drugo posamezno ne more nastati iz nič, kar je pravzaprav isto kot ne-bit prvega posameznega iz katerega drugo ob procesu spreminjanja nastaja.

Saj prav bit, bivanje (seveda na določen način spremenjeno) ob spreminjanju prvega posameznega (in ta proces ni nič, nebit tega posameznega) sploh šele omogoča (je nujna za) nastanek drugega posameznega.

Torej prvo posameznо ob prehodu v drug pojav sploh ne pride do ne-biti sebe (do nič a svoje biti), kajti nobeden pojav ne more nastati iz niča: ne-biti prvega pojava.

Le proces posameznega (na določen načinpovezanega posameznega) kot tak lahko ob prehodu v drug proces preneha biti (se bit tega procesa »dejansko« spremeni v ne-bit), medtem ko posamezno v tem procesu spreminjanja in prehajanja v sebi še naprej zadrži svojo bitnost.

Bit posameznega se tako ohranja.

x

Ker hoče avtor študije Dialektika človeka, misli in sveta zrušiti bit in njeno brezpogojno obstojnost pred osemi drugimi (najsplošnejšimi občostmi, ki pravzaprav veljajo že znotraj modifikacij relacije človek - v - svetu, človek v svetu jé, zoperstavlja tej kategoriji po principu polarnosti nasprotno kategorijo ne-bit.

Vendar je pri tem nebit enačena z drugo-bitjo, z ne-bitjo ki ni »prava« ne-bit (nič), nebit je v resnici za dr. Rusa drugo bit posameznega na prehodu v drugo posamezno; tako pa biti (ki stori, da nekaj je)) še vedno ni zoprestavljena ne-bit (ki stori, da nekaj nie) — nič, kajti filozofija dialektike po svoji logiki ne more zagovarjati stališča, da novo posamezno nastaja iz niča prvega posameznega.

Nebit pri dr. Rusu zatorej ni ne-bit (nič), ampak drugo-bit, ki v sebi zadržuje svojo bitnost, kajti drugo posamezno se v procesu spreminjanja iz niča ne more stvarjati — del vsebine prvega posameznega preide v drugo posamezno.

Torej je nebit tukaj le drugo-bit, ki pa še vedno ostaja bit in ohranja svojo bistvenost — biti ni zoperastavljena nebit kot ne-bit, kot nič in zatorej princip polarnosti v tem primeru ni (dosledno) izvteden, čeprav navidezno jé.

Opomba 7.

Značilno za dr. Rusovo filozofijo dialektike je, da človek ob podrobnem študiju teksta dobi občutek zelo enostavnega (»lahkotnega«) razvrednotenja in prebajanja metafizičnih tez in sodb.

Menim, da če svet zreduciramo je na eno samo najsplošnejšo občost, na en sam princip (ki je na določen način absolutiziran) (za kar je prav gotovo potrebno veliko truda, miselnega napora in znanstvenega dela), potem ni tako lesko skozi dokaj neozko (povdarjam neozko — in to je odlika Rusove dialektike) vseobčost dedicirati ves svet in ovreči vse nasprotne metafizične filozofske teze.

To je sicer, kot že znano, lastnost oziroma značilnost vsakega »perfektnega« sistema

In to Rusov v določenem smislu je.

Andrej Medved

GROZA PREJŠNJE LITERATURE

Nastanek tez, ki se hočejo nasilno otresti preteklosti, zbuja resno skrb in hudo stisko. Katalog recimo meni, da bi se bilo treba otresti predsodkov prejšnje literature, ki se je posvečala neliterarnim ciljem: bila je socialna, politična, bila je v službi, bila je ščit in odskočna deska, tako pravijo teze o Katalogu. Zdaj hočejo povsem očiščeno literaturo, ki bi zapustila soc